

РАТКО Р. БОЖОВИЋ*

НАУКА КАО ПРОГРЕС И КАО КУЛТУРА

Човјек је у повијести људског рода стварао на различите начине али и на различитим стваралачким нивоима, све зависно од друштвено-културног контекста у којем је живио и стварао, као зависно и од њега самог, од његових потенција и интериоризованих потреба. Чињеница је, да само ријетки појединци остваре врхунске стваралачке вриједности које се јављају као својевремено али и као повијесно догађање, као трајање. Но, колико год били склони разумијевању да се ген генијалности мора кад-тад испољити, ипак не можемо губити из вида да постоје мање-више повољне околности које можемо назвати друштвено-културним контекстом, који представља одређену основу и стимуланс за буђење и чињење индивидуалних потенцијала. Овдје ћемо се подсјетити Гетеових ријечи „да ниједном времену није ускраћено да створи најлепши таленат, али да није сваком дато да га потпуно достојно развије“.¹

Када се мисли о друштвеним условима за стваралаштво у области науке, за открића, проналаске, онда, прије свега, треба имати на уму *друштвену организацију сазнајних дјелатности* која обухвата ширу лепезу претпоставки, као што су: 1) начин стварања материјалних предуслова и распоређивање средстава за сазнајне дјелатности; 2) организација рада појединца, група (тимова) и установа које се баве сазнајним дјелатностима; 3) облици и средства која се користе за међусобно повезивање појединаца, група, установа у одређеном друштву и на међународном плану; 4) правни прописи и етичке норме које се односе на сазнајне дјелатности; 5) начин и средства којима се надзиру сазнајне дјелатности и усмјеравају у жељеним правцима; 6) начин укључивања сазнајних дјелатности у различите

* Проф. др Ратко Божовић, Филозофски факултет, Никшић

¹ Јохан Волфганг Гете, *Стиси о књижевности и уметности*, Одабрана дела, Рад, Београд, 1982, стр. 205.

облике друштвене праксе и 7) указивање на смисао како се сви ови елементи повезују и сједињују у различитим историјским облицима друштвене организације сазнајних дјелатности у саставу друштвене праксе у којој су разне друштвене снаге пресудно утицале на одређене облике.² Када се имају у виду све друштвене претпоставке за организацију и стимулацију научних дјелатности (или шире сазнајних), онда морамо увијек полазити од постулата да је задатак науке да се никада не мири са постојећом даташћу, него је стално на темељу *ratio* у настојању критичког промишљања, просуђивања и објашњавања те датости. Основно је да у том процесу пропитивања и преиспитивања датости, *ratio* мора увијек имати у виду полазиште које увиђа да све постојеће бива одређена посљедица неке раније фундаменталније датости и да није само у свијету а без додира и мебудејства са другим датостима.

Наука, као саставни дио и ујег појма културе, духовне културе, не може бити независна ни од ширег друштвено-културног контекста. А уколико је у друштву боље успостављена и практикована културна атмосфера, та атмосфера критичког разумијевања и процјењивања стваралачких вриједности, утолико ће наука бити више стимулирана као што ће њени актери бити боље мотивисани у остваривању своје самореализације. Идеалан примјер за то пружа нам стара грчка култура која још увијек представља недостижан узор и то како по најширем културном контексту тако и по оствареним индивидуалним чудима. Када у друштву постоје услови који стимулишу стваралаштво, онда се не јављају једносмјерно процеси акултурације, тј. претежно у правцу прималачких утицаја од стране других културних средина, или у правцу једноставних одрицања од својих талената и њихових предаја развијенијим културним срединама, него, напротив, постају живо ткиво за мебу-дјеловање гдје се са утемељеним културним вриједностима има шта нудити другима и дјеловати на њих. А најгора позиција науке настаје онда када одређена друштвено-културна заједница изгуби могућност дјеловања и са оним што је имала (или чак још увијек има), све због своје стагнантне ситуације и сепаратне оријентације. Опште је позната ствар да свака људска дјелатност укључује на свом путу до успјеха одређену дозу ризика а што се посебно јавља у стваралачким дјелатностима, као усталом, иманентно својство стваралачке инвенције и имагинације. Зато, свако друштво мора бити спремно да по цијену ризика улаже у науку. У ствари, колико год да у одређеном тренутку постоји ризик улагања у науку, он је ипак мали у односу на значај

² Преузето из: Војин Милић, *Социологија сазнања*, Веселин Маслеша, Сарајево, 1986, стр. 545—46. Набројаним друштвеним условима за развој сазнајних дјелатности треба додати још један услов — утемељење друштвено-демократске праксе за слободу стварања и његовања критичке мисли — како би се избјегле све замке функционизације сазнајних дјелатности за политичку прагму и идеологизацију постојећег.

од евентуалног успјеха, научних резултата. А познато је да демократска, културна и цивилизована друштва улажу средства у науку и њен развој. Насупрот томе у свијету су познате и појаве емиграције научника, „одлива мозгова“, посебно младих талената из земаља у развоју (боље неразвијених земаља) у метрополе-земље савремене цивилизације. Те су појаве мање детерминисане научним него привредним (запослење, далеко веће плате и сл.) и политичким чиниоцима (већа слобода бављења научним радом и тиме давања предности поретку земље у којој се иде, у односу на поредак своје земље, опасности од политичких прогона у својој земљи).³ Али, и када научни разлози одлучујуће утичу за одлазак у друге средине не значи да *implicite* не постоји боље очекивање материјалне и уопште укупне егзистенције.

За културу прогреса

Ако под прогресом подразумевамо општи напредак, успјех, развитак ствари, бића и појава од нижих ка вишим и сложенијим формама, онда се поставља питање да ли сваки прогрес увијек и претпоставља бољу културу живљења, већи смисао егзистенције и пуније људско бивствовање. У ствари, да ли многи облици развоја, посебно материјалног и економског богатства које означавамо прогресом, уједно доносе и један укупни културни напредак? Савремена цивилизација наметнула је материјализацију живљења у којој доминантне вриједности постају мит објективне свијести, сцијентизација духа, потрошачка култура и слично.⁴ У таквом цивилизацијском контексту губи се, све више, природност живљења, када човјек потпада и сâм се предаје једнодимензионалној егзистенцији, умјесто да игра своју игру у којој се остварује већа спонтаност и сензибилност људске индивидуе. Према томе, колико год да прогрес собом носи веће могућности удобнијег живљења, исто толико, ако не још више, зна да осушује људску егзистенцију, редукујући је на комфор који производи конформизам постојећем, стално задржавајући *status quo*. „Данас“, како каже Рајт Милс „у претерано развијеном друштву, свакодневни живот и масовне уметности, приватни животи и јавна забава, општи послови и стереотипови изражени у њима — одржавају једни друге тако верно да је често немогуће разликовати слику од њеног извора“.⁵ Из тог разлога се дешава, како истиче

³ Види, Војин Милић, *Односи средиште — периферија проблем у друштвеним проучавањима науке*, Социологија, бр. 4, Београд, 1989, стр. 646—47.

⁴ Theodore Roszak, *Контракултура*, Напријед, Загреб, 1978.

⁵ Rajt Mils, *Знање и моћ*, Вук Караџић, Београд, 1966, стр. 136.

Милс, да су наша мјерила вјероватноће, дефиниције стварности, наши начини осјетљивости, наша непосредна мишљења и представе, далеко више детерминисане производима културног апарата него нашим ранијим искуством. Али, морамо бити свјесни другачијег промишљања свијета, посебно неразвијеног у односу на развијени како бисмо операционалније опсервирани све недаће и сву биједу коју живимо а што нам је донио један промашени и историјски неприродан друштвено-политички поредак са поремећеним и измјештеним системом вриједности. Морамо, такође, бити свјесни истине која говори да је богатство које ствара савремена индустријска производња далеко мање зависно од радног времена и количине утрошеног рада него од општег нивоа науке и успјешног посредовања технологије. То је, прије свега, она истина коју поготову морају увидјети и прихватити неразвијена друштва у која спада и наше друштво, у којима једна традиционална култура заједно са нерационалним и непродуктивним системом гради чудновати амалгам. Али, тај амалгам је ипак директно супротан једном супер продуктивном јапанском друштву које се лако не одриче своје традиционалне културе, него, напротив, веома држи до својих традиционалних вриједности. Амерички антрополог, Едвард Хал, истиче како се Јапанци, иако дубоко зашли у савремену цивилизацију, ипак и дан-данас држе својих традиционалних вриједности — увлачења у интиму, у тајност, затвореност, „спавање бок уз бок“.⁶ Прогрес, посебно ововременски, константно је детерминисан материјализацијом живота и, у том правцу, сталном утакмицом за превласт на међународном тржишту и у међународним односима. Тада (прогрес) подређује и функционализује културу цивилизацијским (из)умима и трендовима. У том контексту наука се преко технологије функционализује као пуко средство за продукцију прометних вриједности. Самим тим наука се истрже и из најужег оквира културе, тј. њеног значења као духовне културе. Таква позиција намеће хијерархизовање наука по принципу пуке корисности у друштву тако да се тада друштвене и уопште хуманистичке науке смјештају на само дно „вриједносне“ лествице. А шта тек мисли о умјетничким дјелатностима које чине *conditio sine qua non* сваке истинске културе? Уколико друштво, по сваку цијену, редуктује науку само на њену примјену, техничко знање и утилитарну употребу, онда наука добија савремено значење *techne*, које се налази негдје између грчких појмова *techne* и *mechane*.*

⁶ Edward T. Hall, *Beyond Culture*, Anchor Press/ Doubleday Garden City, New York, 1976, str. 59.

* У Грчкој је појам *techne* представљао људску способност произвођења артефаката који су по сврси намјене оруђа и представљају успостављање односа са природом омогућавајући одређени облик друштвене организације, док *mechane* представља продужетак људских органа („продужетак руке“) чиме се јавља помногостручавање људских екстремитета.

У циљу остврањивања људске егзистенције, једног пунијег човјекова односа према свијету, те уједно и према самом себи, потребно је развијати *poiesis, praxis i theoria*,** а све ради остваривања једне пуније културе. Прогрес тек тада неће остати само на нивоу пуког раста као једносмјерног материјалног богатства. А када се област духовне културе занемарује или обавезно функционализује и инструментализује у корист „виших вриједности“ намеће се стил живота у којем доминирају вјештачке потребе људи. Када су у питању суштинске промјене везане за прогрес човјека и друштва, онда се не може занемарити успостављање релације између културе и цивилизације. Наиме, ради се о томе да се не смије претежно остати на цивилизацијским творевинама када доминира вриједносна оријентација владања човјеком предметног свијета, независно од тога којим је друштвено-политичким копораном прекривена. Анализирајући моћ технике у супер-развијеним друштвима, Том Китвуд установљује да раст предметног свијета и стална утакмица за освајањем тржишта истовремено производи различите облике обезличена човјека. „Имајући у виду производе технике можемо истаћи следеће моменте. Ови производи су обично одговор, не на људске потребе, него на куповну моћ било приватних потрошача, било држава. Често су направљени тако да кратко трају, или тако да су им потребне позамашне поправке, упркос изузетном напретку техничког знања; обликовани су према крајње стереотипним схватањима, нарочито мушкараца, и као такви изражавају и подупиру њихов свет који они прихватају као такав. Затим, с обзиром на процес модерне технике, такође можемо запазити следеће. Постоји недостатак интереса за продуктивно и креативно коришћење људских умећа и способности, 'љубав према роботима' надмашује љубав према људима, искључују се стваралачки и чулни квалитети рада; постоји готово опседнутост оним што се да предвидети и контролисати и снажно настојање да се све друго елиминише. Постоји тенденција занемаривања природне средине, како у погледу енергије и материјалних извора тако и у погледу загађења. Уз све ово, „технолошки пројект“ који капитализам производи, иза привидно трезвене и рационалне фасаде, зачињен је милитаризмом и насиљем.“⁷ У ствари, у супер организованим и институционализованим друштвима у којима владају процеси интересне политичке демократије, наука се редукује на облике строго економских и политичких учинака који се преко технолошке примјене на процес производње остварују као производње разноврсних роба. Али, технологија не игра више само улогу трансмисије науке на процес производње, него се све више јавља њихово узајамно дејство, како то истиче Лејтон: „Знаност и технологија су се

** То су, по Аристотелу, три самосвојне и сврховите људске активности.

⁷ Том Китвуд, „Антихуманизам модерне технике“ — нека психолошка разматрања, Гледшита, бр. 3—4, Београд, 1984, стр. 6—7

испрепелеле. Модерна технологија укључује знанственике који „чине“ технологију и технологе који функционирају као знанственици... Стари поглед према којем фундаменталне знаности производе цјелокупну спознају коју потом технолози примјењују једноставно више неће помоћи у разумијевању савремене технологије.“⁸ Слично Лејтону мисли Барнес: „Започињем са преовладавајућом оријентацијом нашег мишљења у погледу односа знаност — технологија која се очитовала задњих година... Морамо признати да су знаност и технологија равноправне једна другој. Обје претпостављају професионалце који креативно шире и развијају њихове постојеће културе; али исто тако обје прерузимају и експлоатирају извјесни дио културе оне друге... оне су заправо заплетене у једној симбиотској релацији.“⁹ Тревор Пинч и Вијб Бејкер у заједничком раду допуњавају претходна промишљања односа науке и технологије истичући да су наука и технологија „друштвено произведене у свој различитости друштвених прилика“. „Другим ријечима, и знаност и технологија друштвено су конструирани културе, које истовремено и стварају културне ресурсе подобне за сврхе при руци и прилици.“¹⁰ Када се, у ствари, у друштву намеће модел развоја у којем се духовне вриједности претежно потчињавају материјализацији учинака и обавезујућој тржишној реализацији роба, тада се друштво развија у правцу једнодимензионалних улога и дјелатности, производња вјештачких потреба и превласти потрошачке и масовне културе.

Сва она друштва која до максимума практикују изведену рационалност, претежно доминирају економски и политички свијетом, стварајући претпоставке економског благостања на својим просторима, без обзира на све класне и слојне разлике у њима, као и дистрибуцију вриједности. Из те изведене вриједности преферирају и потребе. Овим се не мисли тврдити да се не треба ослободити заблуда од оних идеја које су измишљале могућности остваривања друштвене хармоније путем успостављања економских једнакости „етиком“ самоодрицања од својих добара па и одрицања од својих индивидуалних способности. Зато се мора превазилазити пракса социјализма која је идеолошким диктатом наметала и усмјеравала одређени облик стваралаштва у циљу изградње монолитног а све ради „стизања

⁸ E. Layton, *Conditions of Technological Development*, u: J. Spiegel — Räsing i D. J. de Solla Price (eds), *Science, Technology and Society* (London and Beverly Hills, Calif: Sage, (1977), 210. Цитирано у: Trevor J. Pinch, Wiebe E. Bijker, *Друштвено произвођење чињеница творевина: о цјеловитом приступу изучавању знаности и технологије*, Гледшшта, бр. 3—4, Београд, 1984, стр. 27.

⁹ V. Barnes, *The Science — technology Relationship: A Model and a Query*, *Social Studies of Science*, vol. 12 (1982), 166—72. Цитирано у: претходном извору, стр. 27.

¹⁰ Trevor J. Pinch, Wiebe E. Bijker, *Друштвено произвођење чињеница и творевина: о цјеловитом приступу изучавању знаности и технологије*, Гледшшта, бр. 3—4, Београд, стр. 28.

и престижања“ Запада. Таква пракса је сваки облик искакања стваралаштва из владајућег система вриједности квалификовала јересима и стваралачким издајама. У ствари, замјеном теза, владајућа политика је сваки облик стваралачког искакања из њенога идеолошког контекста јасно видјела као атак на интересе и циљеве своје монолитне партије а именовала га издајом домовине и народа. Таква политика и идеологија довела је та друштва до таквог стања да не само што се нијесу примакла развијеном Западу, него су се, такорећи преко ноћи, распала и по стала у свему зависна од тога истог Запада. То се еклатантно показало на просторима бивше југословенске друштвене заједнице. Данас се многа та друштва налазе пред судбинским питањем — куда и како да крену-почну у свом новом развоју? За излазак друштва из једне опште кризе са поремећеним системом вриједности сигурно је један од најзначајнијих услова успостављање положаја и улога науке на одговарајући ниво у друштву. У том смислу, чини се, важно је одредити праву мјеру помоћу које ће се што боље избјећи замке сцијентистичког духа савремене цивилизације али и замке партијархалног менталитета који репродукује заосталост и спречава тренд прогреса као иманентног својства човјека, друштва и њихове историје. За један укупни развој веома је битно, како то наглашава Вајтхед, разумијевање и подстицање човјекских способности за духовне пустиловине, прихватање разноликости људских заједница и њихових међусобних акултурационих процеса у циљу остваривања стваралачких чињења.¹¹

Наука у функцији културе и развоја Црне Горе

Црна Гора је мала и неразвијена друштвена заједница, али можда природно предестинирана за један специфичан, да се каже, могућан оригиналан развој. Међутим, у досадашњем историјском развоју, Црна Гора је показала супротан тренд у односу на те своје могућности. Познато је да је Црна Гора била емиграционо подручје из којег су се становници иселавали, поготово стваралачка интелигенција и њени потенцијали, или су опстали у другим развијеним срединама — тамо гдје су се школовали. Но, и они компетентни за стварање друштвених вријед-

¹¹ „Физичко лутање и даље је важно, али је важнија човекова способност за духовне пустиловине — пустиловине мишљења, пустиловине страшног чувства, пустиловине естетског искуства. Уразноличавање људских заједница битно је за обезбеђење подстицаја и грабе за ту Одисеју људског духа. Други народи, различних обичаја, нису нам непријатељи: они су дарови божји. Људи од својих сусједа траже нешто довољно блиско да се схвати, нешто довољно различито да привуче пажњу, и нешто довољно велико да побуди дивљење. Не смемо, међутим, очекивати саме врлине. Чак треба да будемо задовољни ако буде нечега довољно необичног да буде занимљиво.“ А. Н. Вајтхед, *Наука и модерни свет*, Нолит, Београд, 1976, стр. 306.

ности који су остајали у својој средини, имали су мале шансе да се стваралачки докажу и уједно допринесе прогресу и култури средине. То се посебно дешавало у тоталитарном поретку у којем се наметала пракса ауторитета знања насупрот ауторитету знања. Из тих разлога наука је остајала далеко иза политике, како у погледу афирмације њенога мишљења тако и у погледу њеног материјалног статуса. Иза фасаде самоуправних односа, бирократске снаге без рационалног духа одлучивале су о положају и улози науке у друштву. Ако прихватимо значење културе као укупне стваралачке праксе друштва (посебно самостваралачке праксе креативних појединаца и група) вриједносно утемељење у циљу задовољавања и развијања људских потреба, онда се слободно може тврдити да је такво практиковање културе у друштву запостављено, поготово оно које се није уклапало у владајући идеолошки концепт. А развој укупне културе у друштву неопходна је претпоставка за стварање нових знања као и за практичау примјену тих знања. И сама организација науке и коришћење њених резултата у друштву у циљу њеног обнављања и ширења нужно тражи што ширу популацију образовних појединаца, као што и практична примјена науке, такође, тражи ширење научног знања, идеја и приступа и то не само међу разним групама компетентних стручњака, него, у одређеној мјери, и у цијелом друштву.¹² А, с обзиром на то да је Црна Гора мала и већ деценијама у експанзији институционалног образовања, више екстензивног карактера, али без једног цјеловитог програма културног развоја, то се намеће потреба за једном смишљеном научном, и, шире, културном политиком на основу које ће се у друштву стварати услови за потпунији развој науке. У том погледу морамо бити свјесни чињенице да су универзитети најкомплексније и вишефункционалне научне установе које треба да учествују у обављању свих друштвених функција науке. „Чак, и када неке друге научне установе, нпр. истраживачки институти индустрије, државне управе или академија наука преузму водећу улогу у некој области научних истраживања, неопходно је за нормално функционисање науке да универзитети — као средишта образовања научника остану језгра организације науке. Надаље, као многофункционалне установе, универзитети су укључени у различите односе с разним друштвеним групама, привредним, политичким и културним установама, него било која друга врста научних установа“.¹³ Квалитативни развој универзитета, прије свега, развој науке на њима на високом вриједносном нивоу, представља изузетну културну мисију, како у односу на њихову сопствену дјелатност тако и у односу на средине-заједнице у којима дјелује чак у космополитским размјерама. Зар, то на најбољи

¹² Види, Војин Милић, *Новији токови у науци и техници земаља у развоју*, Социологија, бр. 3. Београд, 1990. стр. 204 (197—222).

¹³ Ибид., стр. 208—9.

начин не потврђују познати и признати универзитети у свијету који подижу културу својих народа на виши ниво, односно својих друштава и појединаца које завршавају те универзитете. Истина, ти универзитети су и настали и развијали се у друштвима која су се налазила и даље се налазе на завидним културним нивоима и цивилизацијским достигнућима. Зато, када се мисли на развој науке не може се заобилазити свестран развој културе одређеног друштва у чему важну улогу игра култура науке или научна култура, што је и нужна претпоставка за разуман и смисаон друштвени прогрес. Насупрот томе, уколико прогрес ограничимо само на технологијску примјенљивост науке како бисмо, по сваку цијену, постигли материјално побољшање живота, утолико ћемо закидати начин живота осуђујући га на једносмјерну егзистенцију. Али, ово не треба схватити као инсистирање на било којем непроменљивом поретку универзума који претпоставља одређено статичко гледање на прогрес, тј. искључивање прогресивног ослобађања човјека као субјекта из једног вјечног дјетињства како у људској заједници тако и у природи. Но, не треба искључивати, како Хорхајмер наглашава, да хладни напредак може бити врло проблематичан: „Ако онтологије индиректно хипостазирају снаге природе, путем објективизираних појмова, и тако помажу човјеково савладавање природе, доктрина напретка директно хипостазира идеал свладавања природе и најзад се сама измеће у једну статичку, деривативну митологију... Чињеница да слијепи развој технологије, који јача друштвено угњетавање и израбљивање, пријети у сваком раздобљу да претвори напредак у његову супротност, у потпуни барбаризам. И статичка онтологија и доктрина напретка — и објективистички субјективистички облици филозофије — заборављају човјека.¹⁴ Према томе, и саму науку треба схватити као духовну људску дјелатност која означава прогрес друштва али и културу тог истог друштва. Зато, не смије се запостављати ниједна наука (научна област) ако се жели развијати свеукупност друштва, комплексност културе и остваривање људске индивидуе. Статус, улога и развој науке у друштву у многоме зависи од успостављања демократских процеса у том истом друштву, како у погледу аутономног организовања научних дјелатности тако и у погледу што веће спремности друштва да обезбјеђује средства за финансирање науке.

Новоусвојени закони о универзитету и о научним дјелатностима у Црној Гори не потврђују такву оријентацију владајуће друштвено-политичке структуре. Наиме, универзитет као превасходно научна институција из које је изведена наставна дјелатност, новом јурисдиктичком институционализацијом постављен је у положај сервиса постојеће политичке власти. По слиједу ствари, универзитетске јединице *ipso iure* поставља-

¹⁴ Макс Хоркхајмер, *Помрачење ума*, Веселин Маслеша, Сарајево, 1989, стр. 138.

ју у потпуно зависан положај истуреног посредника (универзитета), умјесто да по *ipso facto* буду аутономне у оквиру заједничке цјелине. Свако премјештање компетенција, посебно када је у питању наука, нити је умно нити етично било у оквиру разнородних научних дјелатности било када се то ради путем транспоновања компетентности науке на компетентност политичке власти. Политичка власт и сви они друштвени чиниоци који могу дјеловати на развој науке морају имати на уму значење и значај науке за развој друштва, поготово у овом смутном времену, времену сваковрсног оскудијевања, скоро безизлаза.

Ако се опредјељујемо да Црну Гору развијамо у амбијенту неког облика њене природности, то опет не значи да треба заборављати људску природу у смислу њених потенција, тј. у свему ономе шта она може бити. У том погледу треба се ослобађати од неких навикнутих контра-продуктивних пренаглашавања традиционалних вриједности (чојства, јунаштва, памети), а у интересу стварања реалних друштвених претпоставки за једну самостваралачку људску праксу која ће имати дјелатно-новијесну улогу за утемељење и развој укупне културе друштва. „Свака култура по себи представља јединство стила, или *форме*, обухватајући све њене творевине: технологију и архитектуру, концепције физичких и сликарских школа, музичка остварења и математичке анализе. Стваралац-човјек, увијек осјећа унутрашњу форму културе, форму као закон за све многолике садржаје, као судбину дате културне епохе види испољавање и те пак једне форме у различитим областима. Према једноставном гледању означавање стваралаштва представља излаз иза границе дате културе, оштро прекидање постојеће културне форме, али форма културе — није производ технике или образовања, она је атмосфера духовности дате епохе“.¹⁵ Не треба никада губити из вида логику ствари која говори да уколико наука реализује праве вриједности и резултате, утолико осмишљава и унапређује културни контекст чији је иначе саставни дио. Поред тога, она постаје и претпоставка за стварање утилитарних вриједности, само ако друштво зна једном смишљеном политиком користити резултате науке за свој развој. У том случају долази до споразумијевања између политике и културе, посебно науке, као и до стварања могућности за успостављање правих односа између тих сфера. Тиме и сама политика бива на добитку јер се вриједносно утемељује, постајући, све више, у интересу културе и демократије.

Философия и история культуры, Академия наук СССР (Научный совет по истории мировой культуры, Москва, 1985, стр. 96—97.)

¹⁵ В. Д. Губин, „Култура“ и „природа“ в феномене творчества, у:

Ratko Božović

SCIENCE AS PROGRESS AND AS CULTURE

S u m m a r y

If the science has a proper development and proper applicaation of its results, it fully accomplishes the progress of the society itself taking part in the creation of its culture at the same time. The social circumstances, which under the dictation of technocratic compulsion and mind, force upon the science a pragmatic role of creating a complete material wealth, and in such a way cutting short the progress of the society, especially reducing its culture, should be avoided. The science thus loses its general sense, since the only preferable sciences are those securing most successfully the production of the goods. It either puts the social and all the humanistic sciences into the position of self creating practice of the secondary importance, or they are seen, same as the works of art, only through their utilitarian and ideological aim. If a dominant value has been established an a society, value having mostly the function of production — making of the objects in order to possess them, and thus have the power overthe man of the objective world the civilizational challenges remain vithout cultural values leading straight into a single-dimentional human existence. For these reasons it is very important to stimulate the development of al the sciences in a society as well as the humanistic application of their results in order to attain a complete culture ofs living, and not only to stick to progress as a mere growth.

